O‘ZBEKISTONNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHIDA YASHIL IQTISODIYOTNING STRATEGIK AHAMIYATI

Shuhratov Firdavs Dilshod o’g’li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabasi
Ilmiy rahbar: ***Abdurahmonov Abduazim***

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashda yashil iqtisodiyotning strategik ahamiyati nazariy qarashlar, rasmiy statistika va xalqaro tashkilotlarning tadqiqotlari asosida tahlil qilinadi. Xususan, 2025-yilda mamlakatda elektr energiyasi ishlab chiqarish hajmining o‘sishi, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining kengayishi, yalpi ichki mahsulot dinamikasi va iqlim o‘zgarishining iqtisodiy oqibatlari o‘rganiladi. Jahon bankining O‘zbekiston bo‘yicha iqlim va rivojlanish hisoboti, O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi hamda Energetika vazirligining ma’lumotlari asosida yashil iqtisodiyotning energetik xavfsizlik, resurslar samaradorligi, investitsiyalar va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka ta’siri baholanadi. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyotga o‘tish iqtisodiy o‘sishning ekologik samaradorligini oshirish, energiya importi va resurslarga bog‘liqlik xatarlarini kamaytirish hamda yangi investitsiya imkoniyatlarini shakllantirish uchun muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror iqtisodiy rivojlanish, O‘zbekiston, qayta tiklanuvchi energiya, iqtisodiy o‘sish, yashil investitsiyalar, energiya samaradorligi, ekologik barqarorlik, dekarbonizatsiya.

Kirish

XXI asrda iqtisodiy taraqqiyotning mazmuni nafaqat ishlab chiqarish hajmining ortishi, balki iqtisodiy o‘sishning sifati, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi va ekologik xavfsizlik bilan ham belgilanmoqda. An’anaviy iqtisodiy modelda energiya va xomashyo iste’molining ko‘payishi ishlab chiqarish kengayishining asosiy omillaridan biri

sifatida qaralsa, zamonaviy yashil iqtisodiyot yondashuvi resurs sarfini kamaytirish, ekologik zararlarni cheklash va iqtisodiy farovonlikni uzoq muddatda saqlashga ustuvor ahamiyat beradi.

O‘zbekiston uchun ushbu masala alohida strategik ahamiyatga ega. Mamlakatda aholi sonining o‘sishi, sanoatlashtirish, urbanizatsiya va ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi elektr energiyasi, tabiiy gaz, suv va boshqa resurslarga bo‘lgan talabni oshirmoqda. Shu bilan birga, suv tanqisligi, iqlim o‘zgarishi, cho‘llanish va Orolbo‘yi ekologik inqirozi iqtisodiy rivojlanishning uzoq muddatli barqarorligiga ta’sir ko‘rsatmoqda.

Jahon bankining *Uzbekistan Country Climate and Development Report* hisobotida mamlakat iqtisodiyoti energiya va resurslar sig‘imi yuqori bo‘lgan iqtisodiyotlardan biri sifatida tavsiflanadi. Hisobotga ko‘ra, iqlim o‘zgarishiga moslashish choralari yetarli darajada amalga oshirilmasa, 2050-yilga kelib O‘zbekiston iqtisodiyoti iqlim ta’siri bo‘lmagan ssenariyga nisbatan 10 foizga kichikroq bo‘lishi mumkin. Bu amalga oshgan iqtisodiy yo‘qotish emas, balki iqlim xavflarining oldi olinmagan holat uchun berilgan prognozdir [11].

Shu sababli yashil iqtisodiyotga o‘tish O‘zbekiston uchun faqat ekologik siyosat masalasi emas, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, energetik xavfsizlikni mustahkamlash, investitsiyalarni jalb qilish va uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishni ta’minlash vositasi hisoblanadi.

Maqolaning maqsadi — O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishida yashil iqtisodiyotning strategik ahamiyatini rasmiy statistik ma’lumotlar va ilmiy manbalar asosida tahlil qilish, mavjud imkoniyatlar va muammolarni aniqlash hamda amaliy takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot metodlari: qiyosiy tahlil, statistik ma’lumotlarni tahlil qilish, ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, iqtisodiy mantiqiy tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari va olimlarning ilmiy qarashlari

Yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari tabiiy kapitalni iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida baholash, ekologik zararlarni iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayoniga kiritish va resurslardan samarali foydalanishga asoslanadi.

David Pearce, Anil Markandya va Edward Barbierning *Blueprint for a Green Economy* (1989) asarida iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga ta’sirini iqtisodiy baholash va tabiiy resurslarning qiymatini hisobga olish zarurligi asoslangan [6]. Ushbu yondashuvga ko‘ra, iqtisodiy o‘sish tabiiy kapitalning qisqarishi va ekologik zararlarning ortishi hisobiga yuz bersa, bunday o‘sishning uzoq muddatli samaradorligi shubha ostida qoladi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi — UNEP 2011-yilda chop etilgan *Towards a Green Economy* hisobotida yashil iqtisodiyotni inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni yaxshilash, shu bilan birga ekologik xavflar va tabiiy resurslar tanqisligini kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy model sifatida izohlaydi [9].

Bu nazariy yondashuvlar O‘zbekiston sharoitida muhim amaliy mazmunga ega. Masalan, energiya tejamkor uskunalarga investitsiya kiritish korxonaning dastlabki xarajatlarini oshirishi mumkin, biroq elektr energiyasi va yoqilg‘i sarfining kamayishi keyingi yillarda ishlab chiqarish tannarxini pasaytiradi. Xuddi shuningdek, suv tejovchi texnologiyalar qishloq xo‘jaligida suv sarfini kamaytirish va hosildorlikni barqarorlashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Demak, yashil iqtisodiyotning asosiy vazifasi iqtisodiy o‘sishni to‘xtatish emas, balki uni kamroq resurs sarfi, pastroq ekologik zarar va yuqoriroq iqtisodiy samaradorlik asosida ta’minlashdan iborat.

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotning rivojlanish holati: 2024–2025-yillar statistikasi

O‘zbekiston yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilagan. Mazkur yo‘nalishning muhim huquqiy asoslaridan biri Prezidentning 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori bilan tasdiqlangan 2019–2030-yillarda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasidir.

Strategiya energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va iqlim o‘zgarishiga moslashishni nazarda tutadi. Ushbu vazifalarning amaliy natijalarini baholashda rasmiy statistik ko‘rsatkichlar muhim ahamiyatga ega.

Asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar: 2016–2025-yillarda O‘zbekiston YaIMining real o‘sish dinamikasi

Yil	YaIMning real o‘sishi, %	Avvalgi yilga nisbatan farq, foiz punkti
2016	6,7%	—
2017	4,7%	−2,0
2018	5,7%	+1,0
2019	6,8%	+1,1
2020	1,6%	−5,2
2021	8,2%	+6,6
2022	6,1%	−2,1
2023	6,3%	+0,2

Yil	YaIMning real o‘sishi, %	Avvalgi yilga nisbatan farq, foiz punkti
2024	6,7%	+0,4
2025	7,7%	+1,0

Manbalar: Xalqaro valyuta fondi (World Economic Outlook) va O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi [5] ma’lumotlari. Farq ko‘rsatkichi muallif tomonidan hisoblangan. Raqamlar yaxlitlangan.

Jadvaldan ko‘rinadiki, so‘nggi o‘n yilda O‘zbekiston YaIMi har yili o‘sgan va o‘sish sur’ati 2020-yildan tashqari 4,7–8,2 foiz oralig‘ida bo‘lgan. Yillik o‘sish sur’atlari ketma-ket hisoblanganda, 2016–2025-yillarda real YaIM taxminan 1,8 baravar ko‘paygan. Eng past ko‘rsatkich 2020-yilga to‘g‘ri keladi: COVID-19 pandemiyasi davrida joriy etilgan cheklovlar tufayli o‘sish 1,6 foizgacha sekinlashgan, 2021-yilda esa iqtisodiy faollik tiklanib, ko‘rsatkich 8,2 foizga yetgan. 2022–2024-yillarda o‘sish 6,1–6,7 foiz atrofida barqaror saqlangan, 2025-yilda esa 7,7 foizga yetib, o‘n yillik davrning eng yuqori ko‘rsatkichlaridan biriga aylangan.

2025-yilda YaIMning 7,7 foizga o‘sishi, birinchi navbatda, xizmatlar, qurilish va sanoatning jadal kengayishi bilan izohlanadi. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra [5], o‘sishga xizmatlar sohasi 3,9, sanoat 1,7, qurilish esa 1,0 foiz punkti hissa qo‘shgan. Shu yili qurilish hajmi 14,2 foizga, bozor xizmatlari 14,7 foizga, sanoat ishlab chiqarishi 6,8 foizga, qishloq xo‘jaligi esa 4,4 foizga o‘sgan. Talab tomonidan esa yuqori investitsiya faolligi muhim rol o‘ynagan: Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, asosiy kapitalga investitsiyalar 10,5 foizga oshib, YaIMning 31,9 foizini tashkil etgan, uning taxminan uchdan bir qismi to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarga to‘g‘ri kelgan. Bundan tashqari, aholi sonining ko‘payishi (2025-yilda taxminan 700 ming kishiga), uy

xo‘jaliklari daromadlarining o‘sishi ichki iste’mol talabini kengaytirgan, tashqi savdo aylanmasi esa 20,7 foizga o‘sib, 81 mlrd AQSh dollaridan oshgan.

Shunday qilib, YaIM o‘sishi bir omil emas, balki bir nechta omilning uyg‘unlashuvi natijasidir: ichki talabning kengayishi, investitsiyalar, tashqi savdo hajmining oshishi va xizmatlar hamda qurilish kabi tarmoqlarning tez rivojlanishi. Ushbu tahlil o‘sish sur’atining yuqoriligini ko‘rsatadi, biroq uning ekologik jihatdan qanchalik barqaror ekanini baholash uchun energiya va resurslar sarfi bo‘yicha qo‘shimcha ko‘rsatkichlar zarur.

Yashil energetika rivojlanishining miqdoriy tahlili

2024-yilda quyosh va shamol elektr stansiyalari 4,86 milliard kVt·soat elektr energiyasi ishlab chiqargan bo‘lsa, 2025-yilda bu ko‘rsatkich 10,5 milliard kVt·soatga yetdi [4].

O‘sish sur’ati 116 foizni tashkil etdi.

Demak, quyosh va shamol elektr stansiyalarining ishlab chiqarish hajmi bir yil ichida taxminan 116 foizga oshgan, ya’ni 2,16 baravarni tashkil etgan.

Ushbu o‘sish O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining energetika tizimidagi ahamiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi. Agar bu jarayon elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiyani saqlash tizimlarini rivojlantirish va iste’molni samarali boshqarish bilan birga olib borilsa, energiya ta’minotining ishonchliligini oshirish imkoniyati kuchayadi.

Energetika vazirligi ma’lumotiga ko‘ra, 2025-yilda quyosh, shamol va gidroelektr stansiyalari jami 16,8 milliard kVt·soat elektr energiyasi ishlab chiqargan. Bu 2024-yilga nisbatan 29 foiz ko‘p. Vazirlik ushbu ishlab chiqarish natijasida 3,2 milliard kub metr tabiiy gaz tejalishi imkoniyati yaratilgani va 4,7 million tonna zararli tashlanmalarning oldi olinganini bildirgan [4].

Bu raqamlar yashil energetikaning iqtisodiy va ekologik manfaatlarini birgalikda ko‘rsatadi. Tabiiy gazdan foydalanishning kamayishi gazni boshqa ehtiyojlarga yo‘naltirish yoki uni eksport qilish imkoniyatini oshirishi mumkin. Shu bilan birga, atmosferaga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar va issiqxona gazlari miqdorining kamayishi ekologik farovonlikka ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shuni ta’kidlash kerakki, gazni tejash va chiqindilarni kamaytirish haqidagi vazirlik ko‘rsatkichlari rasmiy hisob-kitoblarga asoslangan. Ularning mustaqil tasdiqlangan sof ekologik samaraga aylanishi uchun hisoblash metodologiyasi, elektr ishlab chiqarish tarkibi va tegishli emissiya koeffitsiyentlarini ham hisobga olish zarur.

Yashil iqtisodiyot va barqaror iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi bog‘liqlik

Iqtisodiy o‘sish va yashil transformatsiya o‘rtasidagi munosabatni baholashda ikki jihat muhim: birinchisi — ishlab chiqarish hajmining kengayishi; ikkinchisi — ushbu ishlab chiqarish uchun sarflanadigan resurslar va ekologik xarajatlarning dinamikasi.

O‘zbekiston YaIMining 2025-yilda 1535,4 trillion so’mdan 1849,trillion so’mga ya’ni 7,7 foizga o‘sishi mamlakatda iqtisodiy faollik ortganini ko‘rsatadi [5]. Biroq yuqori iqtisodiy o‘sishning barqarorligini aniqlash uchun qo‘shimcha ravishda har bir birlik YaIMga qancha energiya sarflangani, sanoat chiqindilari qanday o‘zgargani va tabiiy resurslar iste’moli qay darajada oshganini baholash zarur.

Yashil iqtisodiyot iqtisodiy o‘sishni uchta asosiy mexanizm orqali qo‘llab-quvvatlashi mumkin.

Birinchidan, energiya samaradorligi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi. Korxonalar bir xil miqdordagi mahsulotni kamroq elektr energiyasi yoki yoqilg‘i sarflagan holda ishlab chiqarsa, mahsulot tannarxi pasayishi va raqobatbardoshlik oshishi mumkin.

Ikkinchidan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari energiya ta’minotini diversifikatsiya qiladi. Bu faqat ekologik foyda emas, balki energiya resurslari ta’minotidagi uzilishlar va narx o‘zgarishlariga bog‘liqlikni kamaytirish imkoniyatidir.

Uchinchidan, yashil texnologiyalar yangi investitsiyalar, ishlab chiqarish tarmoqlari va ish o‘rinlarini shakllantiradi. Quyosh panellari, elektr tarmoqlari, energiya saqlash qurilmalari, suv tejovchi texnologiyalar va chiqindilarni qayta ishlash sohalari yangi iqtisodiy faoliyat yo‘nalishlarini rivojlantirishi mumkin.

Shu bilan birga, yashil transformatsiya xarajatlarsiz amalga oshmaydi. Uskunalarni yangilash, yangi texnologiyalarni sotib olish, elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish va mutaxassislar tayyorlash uchun dastlabki investitsiyalar talab etiladi. Shuning uchun har bir loyiha iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy natijalar asosida baholanishi kerak.

Iqlim o‘zgarishi va tabiiy resurslardan foydalanishning iqtisodiy oqibatlari

O‘zbekiston uchun yashil iqtisodiyotning strategik ahamiyati, ayniqsa, suv resurslari va iqlim xavflari bilan bog‘liq.

Jahon bankining 2023-yilgi *Country Climate and Development Report* hisobotida O‘zbekiston iqtisodiyotining iqlim o‘zgarishiga sezgirligi, suv tanqisligi, qurg‘oqchilik va ekstremal issiqlikning aholi farovonligi hamda ishlab chiqarishga ta’siri tahlil qilingan [11].

Hisobotda iqlimga moslashish choralari yetarli darajada amalga oshirilmagan holatda 2050-yilga kelib iqtisodiyotning iqlim ta’siri bo‘lmagan ssenariyga nisbatan 10 foizga kichikroq bo‘lishi mumkinligi prognoz qilingan. Bu ko‘rsatkich iqlim xavflarini e’tiborsiz qoldirishning ehtimoliy iqtisodiy qiymatini anglatadi.

Jahon banki qishloq xo‘jaligida iqlimga mos texnologiyalar va landshaftlarni kompleks boshqarish choralari 10 yil davomida ekinlar qiymatini 4,6 milliard AQSh

dollariga oshirishi hamda yiliga 1,8 milliard kub metrdan ortiq suvni tejash imkonini berishi mumkinligini ham qayd etadi [11].

Bu baholar O‘zbekiston uchun uchta muhim xulosani beradi.

Birinchidan, suvni tejash qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning muhim shartidir. Suv tejovchi sug‘orish, irrigatsiya tarmoqlaridagi yo‘qotishlarni kamaytirish va suv hisobini raqamlashtirish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishi mumkin.

Ikkinchidan, iqlimga mos qishloq xo‘jaligi texnologiyalari hosildorlikning ob-havo sharoitlariga haddan tashqari bog‘liqligini kamaytirishga yordam beradi. Bu oziq-ovqat xavfsizligi va qishloq hududlaridagi daromadlar barqarorligi uchun muhim.

Uchinchidan, suvni tejash siyosati texnik choralargina emas, balki institutsional boshqaruvni ham talab qiladi. Suvdan foydalanish hisobi, taqsimot mexanizmlari, fermerlar uchun iqtisodiy rag‘batlar va infratuzilma boshqaruvi o‘zaro muvofiqlashtirilishi kerak.

Shunday qilib, O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotning samaradorligi faqat energetika ko‘rsatkichlari bilan emas, balki suv, yer va boshqa tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi bilan ham belgilanadi.

Yashil investitsiyalar va iqtisodiy samaradorlik

Yashil iqtisodiyotga o‘tish katta hajmdagi investitsiyalarni talab qiladi. Quyosh va shamol elektr stansiyalari, energiya uzatish tarmoqlari, suv xo‘jaligi infratuzilmasi, energiya tejamkor sanoat uskunalari va chiqindilarni qayta ishlash korxonalari kapital xarajatlarni talab etadigan loyihalardir.

Jahon bankining O‘zbekiston bo‘yicha hisobotida dekarbonizatsiya va iqlimga moslashish choralari uchun xususiy sektor investitsiyalarini kengaytirish muhimligi

ta’kidlanadi. Hisobotda 2023–2060-yillar davomida dekarbonizatsiya bilan bog‘liq infratuzilmaviy foydalar 178 milliard AQSh dollaridan ortiq bo‘lishi mumkinligi baholangan. Ushbu bahoning 112 milliard dollari ifloslanish, baxtsiz hodisalar va infratuzilmaga yetadigan zararning oldini olish, 66 milliard dollari esa qazilma yoqilg‘i importiga sarflanadigan mablag‘larning kamayishi bilan bog‘liq [11].

Mazkur summalar kafolatlangan daromad yoki amalda olingan foyda emas. Ular tegishli shartlar bajarilganda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan uzoq muddatli iqtisodiy manfaatlarning model baholaridir.

Yashil investitsiyalarni samarali yo‘naltirish uchun quyidagi mexanizmlar muhim:

- yashil loyihalar uchun uzoq muddatli va maqbul shartlardagi moliyalashtirish;
- davlat-xususiy sheriklik va xususiy investorlar ishtirokini kengaytirish;
- yashil obligatsiyalar va boshqa maqsadli moliyaviy vositalardan foydalanish;
- energiya tejalishi va emissiyalar kamayishini o‘lchash tizimini joriy etish;
- ekologik va iqtisodiy natijalar bo‘yicha muntazam monitoring o‘tkazish.

Bu jarayonda asosiy vazifa investitsiya hajmining o‘zinigina ko‘paytirish emas, balki investitsiyalar sifatini va ularning real samaradorligini oshirishdir. Loyiha iqtisodiy jihatdan foydali bo‘lishi, ekologik natija berishi va ijtimoiy manfaatlarni ta’minlashi kerak.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tahlil qilingan rasmiy statistika va xalqaro tadqiqotlar asosida quyidagi natijalarni ajratish mumkin.

Birinchi natija — yashil energetikaning ishlab chiqarish hajmi tez kengaymoqda. 2025-yilda quyosh va shamol elektr stansiyalari ishlab chiqargan elektr energiyasi 10,5 milliard kVt·soatga yetib, 2024-yilga nisbatan taxminan 2,16 baravar oshgan. Bu O‘zbekiston energetika tizimining diversifikatsiyalanayotganini ko‘rsatadi [4].

Ikkinchi natija — iqtisodiy o‘sishning ekologik sifatini alohida baholash zarur. 2025-yilda YaIM 7,7 foizga o‘sgani va qayta tiklanuvchi energetika ishlab chiqarishining kengaygani ijobiy tendensiyalardir. Biroq bu ikki ko‘rsatkichning bir vaqtda o‘sishi sabab-oqibat munosabatini isbotlamaydi. Buning uchun energiya intensivligi, emissiya intensivligi, investitsiyalar va tarmoq tarkibini qamrab olgan statistik model kerak.

Uchinchi natija — suv resurslari yashil iqtisodiyotning energetika bilan teng darajada muhim yo‘nalishidir. Jahon bankining baholari iqlimga mos qishloq xo‘jaligi texnologiyalari orqali suvni tejash va ishlab chiqarish qiymatini oshirish mumkinligini ko‘rsatadi [11].

To‘rtinchi natija — yashil transformatsiyaning samaradorligi institutsional shartlarga bog‘liq. Xususiy investitsiyalarni jalb qilish, elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish, suv hisobini takomillashtirish va ekologik natijalarni o‘lchash tizimi yetarlicha rivojlanmasa, texnologik investitsiyalarning to‘liq samarasi yuzaga chiqmasligi mumkin.

Mazkur natijalar yashil iqtisodiyotni alohida ekologik loyihalar yig‘indisi sifatida emas, balki energetika, sanoat, qishloq xo‘jaligi, moliya va davlat boshqaruvini qamrab oluvchi kompleks iqtisodiy transformatsiya sifatida ko‘rish zarurligini asoslaydi.

O‘zbekiston uchun amaliy takliflar

Tahlil natijalaridan kelib chiqib, quyidagi takliflar ilgari suriladi.

Energiya samaradorligini o‘lchash tizimini kuchaytirish. Yangi elektr stansiyalarining quvvatini oshirish bilan bir qatorda, sanoat korxonalari va binolarda energiya sarfini kamaytirish ko‘rsatkichlari muntazam e’lon qilinishi lozim.

Yashil iqtisodiyot bo‘yicha yagona monitoring tizimini shakllantirish. YaIMning energiya intensivligi, uglerod intensivligi, qayta tiklanuvchi energiya ulushi, suv sarfi va chiqindilarni qayta ishlash ko‘rsatkichlarini o‘zaro bog‘langan holda kuzatish zarur.

Suv tejovchi texnologiyalarning iqtisodiy samaradorligini baholash. Loyihalar faqat o‘rnatilgan uskunalar soni bilan emas, balki amalda tejalgan suv, hosildorlik va fermerlarning daromadiga ta’siri orqali baholanishi kerak.

Xususiy yashil investitsiyalar uchun barqaror sharoit yaratish. Shaffof tenderlar, ishonchli shartnomalar, moliyaviy kafolatlar va ekologik natijalarni tasdiqlash tizimi xususiy kapitalni jalb etishga yordam beradi.

Hududiy farqlarni hisobga olish. Qayta tiklanuvchi energiya salohiyati, suv tanqisligi, sanoat tarkibi va ekologik muammolar hududlar bo‘yicha farq qilgani sababli yashil iqtisodiyot siyosati hududiy xususiyatlarga moslashtirilishi kerak.

Yashil transformatsiyaning ijtimoiy ta’sirini nazorat qilish. Yangi kasblar bo‘yicha ta’lim va qayta tayyorlash dasturlari, kam ta’minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash va yangi ish o‘rinlarini yaratish yashil siyosatning ajralmas qismi bo‘lishi zarur.

Xulosa

O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishida yashil iqtisodiyotning strategik ahamiyati iqtisodiy o‘sish, energetik xavfsizlik, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va ekologik barqarorlikning o‘zaro bog‘liqligida namoyon bo‘ladi.

2025-yilda O‘zbekistonda YaIMning real hisobda 7,7 foizga o‘sishi, elektr energiyasi ishlab chiqarishning 86,7 milliard kVt·soatga yetishi va quyosh hamda shamol elektr stansiyalarining ishlab chiqarish hajmi 10,5 milliard kVt·soatni tashkil etishi mamlakatda iqtisodiy faollik va energetik transformatsiya bir vaqtda davom etayotganini ko‘rsatadi. Biroq ushbu jarayonlarning haqiqiy barqarorligini aniqlash uchun energiya va uglerod intensivligi, suv sarfi hamda emissiyalar dinamikasini ham muntazam tahlil qilish zarur.

Jahon bankining prognozlari iqlim xavflarini e’tiborsiz qoldirish katta iqtisodiy yo‘qotishlarga olib kelishi mumkinligini, iqlimga moslashish va dekarbonizatsiya esa uzoq muddatli iqtisodiy manfaatlar yaratishini ko‘rsatadi. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o‘tish

ekologik majburiyat bilan birga iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirish strategiyasi sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqotning asosiy xulosasi shundan iboratki, yashil iqtisodiyotning muvaffaqiyati faqat qayta tiklanuvchi energiya quvvatlarining kengayishi bilan emas, balki energiya samaradorligi, suv resurslarini boshqarish, yashil investitsiyalar, zamonaviy texnologiyalar va ijtimoiy himoya mexanizmlarining uyg‘un rivojlanishi bilan belgilanadi. Ushbu yo‘nalishlarda izchil islohotlarni amalga oshirish O‘zbekistonning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Abdurahmonov, G. (2024). Yashil iqtisodiyotga o‘tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati. *Green Economy and Development,* *2*(1). https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss1/a757

2. Egamberdiyev, H. (2024). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotning kelajak istiqbollari. *Green Economy and Development,* *2*(9). https://www.green-eco.uz/index.php/GED/article/view/2978

3. Israilova, S. (2024). Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari. *Green Economy and Development*, *2*(8). https://green-eco.uz/index.php/GED/article/view/2866

4. O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. (2026). *2025-yilda elektr energiyasini ishlab chiqarish bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar.* https://gov.uz/oz/minenergy

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026). *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati: 2025-yil yanvar–dekabr.* https://stat.uz/

6. Pearce, D. W., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1989). *Blueprint for a green economy*. Earthscan.

7. Rahmatullayeva, D. (2024). O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga o‘tishning joriy holati tahlili. *Green Economy and Development,* *2*(6). https://green-eco.uz/index.php/GED/article/view/2086

8. Shodmonov, R. (2024). O‘zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari. *Green Economy and Development, 2*(5). https://green-eco.uz/index.php/GED/article/view/1964

9. United Nations Environment Programme. (2011). *Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication.* https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/9158

10. Umarov, E. (2023). Transitioning to a green economy and implementing sustainable technological changes in Uzbekistan. *Green Economy and Development, 1*(11). https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss11-12/a415

11. World Bank. (2023). *Uzbekistan country climate and development report.* https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/ccdr